

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
Гуманітарний факультет
Кафедра суспільних дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

Олександр ПОЛІЩУК

«29» серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

Галузь знань: А Освіта

Спеціальність: А4 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)

Освітній рівень: другий (магістерський)

Освітній компонент: обов'язковий

Робоча програма з «Філософії освіти» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності А4 Середня освіта (Історія та громадянська освіта).

28 серпня 2025 року. - 27 с.

Розробник: Поліщук Олександр Сергійович, доктор філософських наук, професор.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри суспільних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Протокол від 26 серпня 2025 року № 1.

Завідувач кафедри суспільних дисциплін Володимир ОСТРОВИЙ

Погоджено з гарантом освітньо-професійної програми Середня освіта (Історія та громадянська освіта)

«26» серпня 2025 року

Гарант освітньо-професійної програми Оксана ГРИНЧИШИН

Схвалено науково-методичною радою Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Протокол від «27» серпня 2025 року № 1.

Голова науково-методичної ради Олександр ПОЛІЩУК

Затверджено вченою радою Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Протокол від 28 серпня 2025 року №9

1. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика освітнього компонента	
		Форма навчання	
		Денна	заочна
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: А Освіта	Обов'язковий ОК	
Модулів – 1	А4 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		1 – й	
Загальна кількість годин - 90		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання – 2 Тижневих годин для заочної форми навчання – 8	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	10	6
		Практичні, семінарські	
		24	6
		Самостійна робота	
		56	78
		Індивідуальні завдання: -	
		Вид контролю	
		Залік	Залік

1. Мета, компетентності та програмні результати навчання освітнього компонента «Філософія освіти»

Курс «Філософія освіти» у системі підготовки магістрів охоплює найбільш фундаментальні питання світового та вітчизняного філософсько-освітнього дискурсу. В рамках навчальної дисципліни досліджуються методологічні засади функціонування і розвитку освіти як цілісної багатовимірної системи. Освіта виступає об'єктом філософського аналізу, зокрема розглядаються її онтологічні, епістемологічні, антропологічні, аксіологічні та праксеологічні аспекти.

Курс філософії освіти передбачає аналіз праць сучасних філософів, педагогів, роботу з науковими виданнями.

Ознайомлення з провідними ідеями представників сучасного філософсько-освітнього дискурсу сприяє розвитку критичного мислення учасників освітнього процесу, переосмисленню існуючих освітніх традицій та генерації нових ідей та смислів, а також, формуванню світоглядно-методологічної культури.

Метою є формування самостійного, творчого мислення через засвоєння теоретичних та методологічних засад сучасної освіти; переорієнтація мислення на засвоєння і застосування методу філософської рефлексії в освіті; поєднання фундаментальної професійної підготовки слухачів з сучасними філософсько-світоглядними уявленнями про зміст, засоби і форми навчально-виховного процесу, роль його суб'єктів.

Кінцевим результатом є вироблення слухачами власних світоглядних позицій в галузі філософії освіти, педагогіки, методики викладання іноземної мови та вміння їх обґрунтовувати, розвиток критичного мислення, системне бачення освітнього процесу та вибір оптимальних стратегій взаємодії, комплексний та різносторонній підхід до розв'язання освітніх проблем в процесі педагогічної діяльності.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Філософія освіти» є:

- ознайомити з особливостями предметної ідентифікації філософії освіти та її основними функціями;
- вивчити основні поняття та категорії філософії освіти;
- з'ясувати внесок провідних філософів та педагогів у розвиток освітніх ідей;
- сформувати уявлення про парадигми розвитку освіти;
- розкрити методологічні засади сучасної освітньої парадигми;
- розкрити онтологічні, епістемологічні, антропологічні, аксіологічні та праксеологічні аспекти філософського аналізу освіти;
- розвинути вміння критично мислити, логічно та аргументовано обґрунтовувати власну позицію;
- формувати дослідницьку культуру та вміння здійснювати власні наукові дослідження;
- удосконалити навички роботи з першоджерелами, науковими виданнями.

Постреквізити: «Теорія педагогічної діяльності», «Навчальна практика».

Вивчення освітнього компонента забезпечує формування у фахівців таких **компетентностей**:

ІК. Здатність розв'язувати дослідницькі та/або інноваційні задачі у сфері історичної та громадянської освіти.

ЗК01. Здатність виявляти національну й особистісну гідність, а також мовну стійкість і відповідальність у дотриманні мовного законодавства.

ЗК02. Здатність до соціальної комунікації; розуміння та сприйняття принципів толерантності й соціальної справедливості, вміння втілювати їх у власні моделі поведінки, здатність попереджувати та вирішувати конфлікти.

ЗК04. Здатність виявляти ініціативу та генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК05. Здатність формувати у здобувачів освіти культуру академічної доброчесності та дотримуватися її принципів у власній професійній діяльності.

ФК01. Знання та розуміння предметної області і професійної діяльності.

ФК02. Здатність використовувати різні стратегії комунікації державною та іноземною мовами в професійній та науковій діяльності у сфері історичної та громадянської освіти.

ФК03. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати джерела історичної інформації; використовувати цифрові освітні ресурси, інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.

ФК10. Прагнення до саморозвитку та самовдосконалення у науково-педагогічній діяльності; здатність до поглиблення знань з історії, історичної дидактики та громадянознавства.

Програмні результати навчання:

ПРН01. *Здатний (на) до соціальної взаємодії та усвідомленого вибору; займає активну громадянську позицію.*

ПРН02. *Має спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності, уміння/навички розв'язання проблем історичної та громадянської освіти, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур.*

ПРН05. *Вільно обговорює результати професійної діяльності, досліджень та інноваційних проєктів у сфері історичної та громадянської освіти державною та іноземною мовами усно і письмово.*

ПРН08. *Критично оцінює достовірність, надійність інформаційних джерел; демонструє вміння використовувати цифрові освітні ресурси й інформаційні та комунікаційні технології для пошуку, обробки та обміну інформацією у професійній діяльності, презентації власних та спільних результатів, організації дистанційного та змішаного навчання.*

ПРН10. *Застосовує в педагогічній діяльності наукові методи пізнання, спостерігає, аналізує, формулює гіпотези, збирає дані, проводить експерименти, аналізує та інтерпретує результати, створює моделі та вивчає їхню дієвість.*

ПРН11. *Демонструє дотримання культури академічної доброчесності у власній діяльності та демонструє вміння формувати її у здобувачів освіти.*

ПРН12. *Формулює наявні проблеми у сфері освітньої діяльності, демонструє навички їх критичного аналізу, генерує нові ідеї, аргументує можливі шляхи їх вирішення та критично оцінює їх спроможність.*

ПРН13. *Визначає, аналізує та характеризує педагогічні інновації, демонструє вміння інтегрувати інновації у власну педагогічну практику з метою цілеспрямованого вдосконалення, безперервного і самоорганізованого навчання.*

1. Програма навчальної дисципліни ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Теоретико-методологічні основи філософії освіти.

Тема 1. Філософія освіти як галузь знання.

Предмет і завдання філософії освіти. Зв'язок із загальною філософією, педагогікою та психологією. Методологічні засади філософського аналізу освіти. Класичні та сучасні підходи до тлумачення освіти.

Тема 2. Історико-філософські основи освітніх ідей.

Освітні ідеї античності: Сократ, Платон, Аристотель. Філософсько-освітні ідеї середньовіччя: Августин Блажений, Тома Аквінський. Філософсько-світоглядні ідеї в добу Ренесансу та Нового часу: гуманізм, раціоналізм (Рене Декарт, Джон Локк, Жан-Жак Руссо). Просвітництво як проєкт виховання Homo Sapiens.

Тема 3. Класичні концепції освіти у філософії.

Іммануїл Кант: автономія і освіта. Георг Вільгельм Фрідріх Гегель: освіта як діалектичний процес. Марксизм і критика буржуазної освіти. Ліберальна традиція: Джона Мілля і Джона Дьюї.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Філософсько-антропологічні та аксіологічні основи освіти.

Тема 4. Екзистенційна і феноменологічна філософія освіти.

Мартін Гайдеггер: буття в освіті. Карл Ясперс: «освітній процес як екзистенційна комунікація». Мартін Бубер: діалогічна освіта. Пауло Фрейре: освіта як практика свободи.

Тема 5. Освіта як соціокультурний феномен.

Соціальні функції освіти. Освіта і соціалізація. Культура, ідентичність і освітній простір. Ідеологія в освіті.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

Критичні підходи та ціннісні орієнтації в освіті.

Тема 6. Критичні теорії освіти.

Пауло Фрейре і критична педагогіка. Франкфуртська школа: Теодор Адорно, Герберт Маркузе – освіта і емансипація. Постмодерні критики освіти: Жан-Франсуа Лютар, Мішель Фуко.

Глобалізація, влада, освіта.

Освіта і сталий розвиток.

Тема 7. Поняття людини у філософії освіти.

Антропологічні основи освіти. Образ ідеального випускника як філософська проблема. Освіта і самореалізація. Поняття суб'єкта в освітньому процесі.

Тема 8. Цінності освіти.

Свобода, рівність, справедливість. Етика в освіті. Гуманізм, толерантність, інклюзія. Цінності суспільства сталого розвитку. Конфлікт цінностей у сучасній освіті. Цінності сталого розвитку, які пропагують ООН.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4

Освіта в сучасному чвіті та українському контексті.

Тема 9. Сучасні трансформації освіти.

Освіта в інформаційну епоху. Онлайн освіта, Ed-Tech, цифрова педагогіка. Освітня політика та неолібералізм. Трансдисциплінарність і філософія навчання у XXI столітті.

Тема 10. Філософія освіти в Україні: виклики і перспективи.

Історичний контекст української освітньої думки. Національна ідентичність і освіта. Деколонізація та україноцентризм в освіті. Стратегічні орієнтири розвитку освіти в Україні.

4. Структура освітнього компонента

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання

	Всього	Лекції	Семінари	СРС	Всього	Лекції	Семінари	СРС
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1								
Теоретико-методологічні основи філософії освіти.								
Тема 1. Філософія освіти як галузь знання.	4	2		2	9	1		8
Тема 2. Історико-філософські основи освітніх ідей.	13	1	4	8	10			10
Тема 3. Класичні концепції освіти у філософії.	11	1	2	8	11		1	10
ВСЬОГО	28	4	6	18	30	1	1	28
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.								
Філософсько-антропологічні та аксіологічні основи освіти.								
Тема 4. Екзистенційна і феноменологічна філософія освіти.	10	2	4	4	7	1		6
Тема 5. Освіта як соціокультурний феномен.	8		2	6	11		1	10
ВСЬОГО	18	2	6	10	18	1	1	16
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3								
Критичні підходи та ціннісні орієнтації в освіті.								
Тема 6. Критичні теорії освіти.	10	2	4	4	9	1		8
Тема 7. Поняття людини у філософії освіти.	8		2	6	10	1		9
Тема 8. Цінності освіти.	10		2	8	9		2	7
ВСЬОГО	28	2	8	18	28	2	2	24
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4								
Освіта в сучасному чвіті та українському контексті.								
Тема 9. Сучасні трансформації освіти.	8	2	2	4	7	1		6
Тема 10. Філософія освіти в Україні: виклики і перспективи.	10		2	6	7	1	2	4
ВСЬОГО	16	2	4	10	14	2	2	10
РАЗОМ	90	10	24	56	90	6	6	78

3. Теми семінарських занять

№ п/п	Зміст роботи	Кількість годин
1	Тема 2. Історико-філософські основи освітніх ідей. Блок 1. Античність і витоки освітніх ідей - Освіта у давньогрецькому пайдейя: гармонія тіла й духу. - Погляди Сократа, Платона, Аристотеля на мету виховання. - Афінська та спартанська моделі виховання. Блок 2. Середньовіччя і християнська традиція - Роль Церкви у формуванні освітніх ідеалів. - Августин, Фома Аквінський: знання і віра, моральність як мета освіти.	4

	• Схоластика та університетська освіта. Блок 3. Новий час і гуманістичні ідеї • Вплив гуманізму та Ренесансу на освіту. • Погляди Еразма Роттердамського, М. Монтеня. • Ян Амос Коменський як засновник нової педагогіки. • Освіта в епоху Просвітництва: Руссо, Кант, Локк. Блок 4. XIX–XX ст. — нові концепції • Ідеї Гегеля, Гербарта, Дьюї. • Класична vs. неklasична модель освіти. • Освіта як формування громадянського суспільства.	
2	Тема 3. Класичні концепції освіти у філософії. Блок 1. Античні концепції (Сократ, Платон, Аристотель) • Сократ: діалог як метод освіти, розвиток критичного мислення. • Платон: ідеальна держава та роль виховання; гармонія душі. • Аристотель: практична освіта, зв'язок знання з досвідом. Блок 2. Середньовічні концепції • Християнська традиція: поєднання віри та розуму. • Августин: освітній процес як шлях до Бога. • Фома Аквінський: схоластика, ієрархія знань, університетська освіта. Блок 3. Новочасні концепції • Гуманісти (Еразм Роттердамський, Монтень): індивідуальність та всебічний розвиток. • Я. А. Коменський: універсальність освіти, принцип наочності, «пансофія». • Дж. Локк: формування особистості через досвід. • Ж.-Ж. Руссо: «природовідповідне виховання». • І. Кант: дисципліна, автономія волі, формування громадянина. Блок 4. Німецька класична філософія • Гегель: освіта як процес формування «духу», розвиток свободи. • Герbart: педагогіка як наука, виховання через освіту.	2
3	Тема 4. Екзистенційна і феноменологічна філософія освіти. Блок 1. Екзистенційна філософія освіти • Джерела: С. К'єркегор, М. Гайдеггер, К. Ясперс, Ж.-П. Сартр, М. Бердяєв. • Головні ідеї: ○ освіта як «ініціація в автентичне існування»; ○ свобода, відповідальність і вибір як ключові категорії; ○ поняття «граничних ситуацій» (Ясперс) у виховному процесі; ○ освіта як допомога людині стати собою. • Приклад: роль «діалогу» та «зустрічі» як освітніх методів. Блок 2. Феноменологічна філософія освіти • Джерела: Е. Гусерль, М. Шелер, М. Мерло-Понті.	4

	- Головні ідеї: «До самих речей!» — освіта як повернення до безпосереднього досвіду; - інтенціональність свідомості: освітній процес як відкритість світу; - феномен виховання як міжсуб'єктивний досвід; - формування цілісного бачення людини (тілесність, свідомість, дух). - Освітні наслідки: значення інтерсуб'єктивності, емпатії, «життєсвіту» у вихованні. Блок 3. Спільне та відмінне - Екзистенціалізм: акцент на свободі, індивідуальному виборі, особистій відповідальності. - Феноменологія: акцент на досвіді, інтенціональності, інтерсуб'єктивності. - Обидві течії протистоять технократичному розумінню освіти й шукають гуманістичну основу.	
4	Тема 5. Освіта як соціокультурний феномен. Блок 1. Освіта і культура - Культура як контекст, у якому формується освіта. - Освіта як механізм соціалізації та інкультурації. - Передача традицій, цінностей, мови та символів через освітні практики. Блок 2. Освіта і суспільство - Освіта як інститут соціалізації, інтеграції й мобільності. - Функції освіти: відтворення соціального порядку, формування громадянськості, підготовка до професійної діяльності. - Освіта як простір суспільних змін і модернізації. Блок 3. Філософські підходи до розуміння освіти як соціокультурного феномена - Функціоналізм (Е. Дюркгейм, Т. Парсонс): освіта як механізм стабільності суспільства. - Критична теорія (К. Маркс, Ю. Габермас, П. Фрейре): освіта як інструмент влади та засіб емансипації. - Постмодерністські підходи (М. Фуко, Ж. Дерріда): освіта як простір дискурсу, множинності смислів. Блок 4. Освіта в контексті сучасних викликів - Глобалізація та цифровізація. - Освіта й культурна ідентичність. - Освіта як простір діалогу культур (мультикультуралізм, інтеркультурність).	2
5	Тема 6. Критичні теорії освіти. Блок 1. Теоретичні витoki критичних теорій освіти К. Маркс: ідеологія, відтворення соціальних структур, роль праці й класової свідомості. А. Грамші: культурна гегемонія, школа як інструмент влади. Блок 2. Франкфуртська школа М. Горькаймер, Т. Адорно: критика «індустрії культури» й стандартизованої освіти. Ю. Габермас: комунікативна дія, ідея освіти як	4

	простору для вільного діалогу. Блок 3. Критична педагогіка • Пауло Фрейре: ○ концепція «пригнобленої освіти»; ○ «банківська модель» освіти vs. діалогічна модель; ○ освіта як практика свободи. • Вплив ідей Фрейре на сучасну педагогіку та соціальні рухи. Блок 4. Постмодерністські та сучасні підходи • М. Фуко: освіта як механізм дисципліни й влади, «знання-влада». • Г. Жиру, П. Макларен: критична педагогіка у США, освіта як боротьба проти нерівності й дискримінації. • Сучасний контекст: критичні теорії в умовах глобалізації, цифровізації та мультикультуралізму. Блок 5. Освіта і сталий розвиток. • Роль освіти у формуванні екологічної та соціальної відповідальності сучасної людини. • Інтеграція принципів сталого розвитку у навчальні програми ЗВО та шкільної освіти. Освіта – ключовий чинник у подоланні глобальних викликів (кліматичних змін, бідності, соціальної нерівності).	
6	Тема 7. Поняття людини у філософії освіти. Блок 1. Античні уявлення про людину і освіту • Людина як «мікрокосм» (Геракліт, стоїки). • Сократ: «пізнай самого себе». • Платон: триєдина душа і виховання гармонії. • Аристотель: людина як «zoön politikon», розвиток чеснот через освіту. Блок 2. Християнське і середньовічне бачення • Людина як образ і подoba Божа. • Августин: внутрішній світ людини, істина у Бозі. • Фома Аквінський: поєднання віри й розуму, ієрархія знань. Блок 3. Новий час і гуманізм • Людина як раціональна істота (Декарт, Кант). • Гуманісти: унікальність, гідність і свобода людини. • Кант: людина як мета, а не засіб — ключова основа освіти. Блок 4. Некласичні концепції людини у XX ст. • Екзистенціалізм (Ясперс, Сартр, Бердяєв): людина — істота свободи і вибору. • Феноменологія (Гусерль, Мерло-Понті): людина як свідомість і тілесність. • Фрейдизм і неофрейдизм: людина як істота з глибинними несвідомими потягами. • Антропологія і персоналізм: унікальність кожної особистості. Блок 5. Сучасні підходи • Людина як соціокультурний феномен. • Поняття «homo educandus» – людина, що формується	2

	через освіту. • Постгуманізм і трансгуманізм: чи збережеться класичне поняття людини в добу ШІ й біотехнологій?	
7	Тема 8. Цінності освіти. Блок 1. Філософське розуміння цінностей • Поняття цінності у філософії (об’єктивне vs. суб’єктивне). • Цінності як орієнтири людської діяльності та культури. • Взаємозв’язок «освіта — культура — цінності». Блок 2. Базові цінності освіти • Істина, добро, краса як класичні освітні ідеали. • Людина як найвища цінність: гідність, свобода, самореалізація. • Освіта як шлях формування особистості, а не лише передавання знань. Блок 3. Освіта в контексті сучасних ціннісних трансформацій • Демократія, рівність, права людини, толерантність. • Цінності інклюзії та мультикультуралізму. • Освіта як простір критичного мислення і відповідальності. • Виклики: комерціалізація, технократизм, девальвація гуманітарних знань. Блок 4. Український контекст • Освіта як засіб збереження національної ідентичності та культури. • Цінність свободи, гідності й громадянської відповідальності в умовах війни. • Перспектива: освіта як формування ціннісного ядра нації.	2
8	Тема 9. Сучасні трансформації освіти. Блок 1. Глобальні тенденції • Глобалізація й інтернаціоналізація освіти. • Болонський процес і формування європейського освітнього простору. • Освіта як інструмент культурного діалогу та міжкультурної комунікації. Блок 2. Технологічні трансформації • Цифровізація освіти: дистанційне та онлайн-навчання. • Використання штучного інтелекту та освітніх платформ. • Проблеми: «цифровий розрив», перевантаження інформацією, втрата «людяності» освіти. Блок 3. Соціальні й культурні зміни • Перехід від «знаннєвої» до «компетентнісної» парадигми. • Освіта в умовах постмодерну: множинність істин, нові моделі мислення. • Мультикультуралізм, інклюзія, гендерні аспекти в освіті. • Освіта в умовах криз і війни: роль у формуванні громадянської солідарності й національної ідентичності. Блок 4. Переосмислення цінностей освіти	2

	- Освіта як «навчання впродовж життя» (lifelong learning). - Пошук балансу між гуманітарним і технократичним виміром освіти. - Від ієрархічної моделі — до діалогічної, партнерської. - Виклики: комерціалізація освіти, ринок освітніх послуг vs. гуманістична місія.	
9	Тема 10. Філософія освіти в Україні: виклики і перспективи. Блок 1. Історико-філософські передумови - Давньоукраїнська освітня традиція (книжність Київської Русі, братські школи). - Києво-Могилянська академія як центр філософської й освітньої думки. Г. Сковорода: ідея «сродної праці», свободи й духовного виховання. - Українська педагогічна думка XIX–XX ст. (К. Ушинський, С. Русова, В. Сухомлинський). Блок 2. Освіта і суспільні трансформації - Радянська модель освіти та її спадщина. - Період незалежності: пошук національної ідентичності освіти. - Болонський процес і інтеграція у європейський освітній простір. Блок 3. Сучасні виклики - Війна і освіта: роль у збереженні національної ідентичності та підтримці громадянської свідомості. - Освіта в умовах глобалізації та цифровізації. - Проблеми: «відтік мізків», нерівність доступу, бюрократизація системи. Блок 4. Перспективи розвитку філософії освіти в Україні - Освіта як інструмент націєтворення та демократії. - Формування гуманістичної та громадянської місії освіти. - Поєднання європейських стандартів із збереженням національної ідентичності. - Освіта як простір для розвитку критичного мислення, інновацій і духовності.	2
ВСЬОГО		24

Заочна форма навчання

№ п/п	Зміст роботи	Кількість годин
1.	Тема 3. Класичні концепції освіти у філософії. Блок 1. Античні концепції (Сократ, Платон, Аристотель) - Сократ: діалог як метод освіти, розвиток критичного мислення. - Платон: ідеальна держава та роль виховання; гармонія душі. - Аристотель: практична освіта, зв'язок знання з досвідом. Блок 2. Середньовічні концепції - Християнська традиція: поєднання віри та розуму.	1

	• Августин: освітній процес як шлях до Бога. • Фома Аквінський: схоластика, ієрархія знань, університетська освіта. Блок 3. Новочасні концепції • Гуманісти (Еразм Роттердамський, Монтень): індивідуальність та всебічний розвиток. • Я. А. Коменський: універсальність освіти, принцип наочності, «пансофія». • Дж. Локк: формування особистості через досвід. • Ж.-Ж. Руссо: «природовідповідне виховання». • І. Кант: дисципліна, автономія волі, формування громадянина. Блок 4. Німецька класична філософія • Гегель: освіта як процес формування «духу», розвиток свободи. Герbart: педагогіка як наука, виховання через освіту.	
2.	Тема 5. Освіта як соціокультурний феномен. Блок 1. Освіта і культура • Культура як контекст, у якому формується освіта. • Освіта як механізм соціалізації та інкультурації. • Передача традицій, цінностей, мови та символів через освітні практики. Блок 2. Освіта і суспільство • Освіта як інститут соціалізації, інтеграції й мобільності. • Функції освіти: відтворення соціального порядку, формування громадянськості, підготовка до професійної діяльності. • Освіта як простір суспільних змін і модернізації. Блок 3. Філософські підходи до розуміння освіти як соціокультурного феномена • Функціоналізм (Е. Дюркгейм, Т. Парсонс): освіта як механізм стабільності суспільства. • Критична теорія (К. Маркс, Ю. Габермас, П. Фрейре): освіта як інструмент влади та засіб емансипації. • Постмодерністські підходи (М. Фуко, Ж. Дерріда): освіта як простір дискурсу, множинності смислів. Блок 4. Освіта в контексті сучасних викликів • Глобалізація та цифровізація. • Освіта й культурна ідентичність. • Освіта як простір діалогу культур (мультикультуралізм, інтеркультурність).	1
3.	Тема 8. Цінності освіти. Блок 1. Філософське розуміння цінностей • Поняття цінності у філософії (об'єктивне vs. суб'єктивне). • Цінності як орієнтири людської діяльності та культури. • Взаємозв'язок «освіта — культура — цінності». Блок 2. Базові цінності освіти • Істина, добро, краса як класичні освітні ідеали. • Людина як найвища цінність: гідність, свобода, самореалізація.	2

	- Освіта як шлях формування особистості, а не лише передавання знань. Блок 3. Освіта в контексті сучасних ціннісних трансформацій - Демократія, рівність, права людини, толерантність. - Цінності інклюзії та мультикультуралізму. - Освіта як простір критичного мислення і відповідальності. - Виклики: комерціалізація, технократизм, девальвація гуманітарних знань. Блок 4. Український контекст - Освіта як засіб збереження національної ідентичності та культури. - Цінність свободи, гідності й громадянської відповідальності в умовах війни. - Перспектива: освіта як формування ціннісного ядра нації.	
4.	Тема 10. Філософія освіти в Україні: виклики і перспективи. Блок 1. Історико-філософські передумови - Давньоукраїнська освітня традиція (книжність Київської Русі, братські школи). - Києво-Могилянська академія як центр філософської й освітньої думки. Г. Сковорода: ідея «сродної праці», свободи й духовного виховання. - Українська педагогічна думка XIX–XX ст. (К. Ушинський, С. Русова, В. Сухомлинський). Блок 2. Освіта і суспільні трансформації - Радянська модель освіти та її спадщина. - Період незалежності: пошук національної ідентичності освіти. - Болонський процес і інтеграція у європейський освітній простір. Блок 3. Сучасні виклики - Війна і освіта: роль у збереженні національної ідентичності та підтримці громадянської свідомості. - Освіта в умовах глобалізації та цифровізації. - Проблеми: «відтік мізків», нерівність доступу, бюрократизація системи. Блок 4. Перспективи розвитку філософії освіти в Україні - Освіта як інструмент націєтворення та демократії. - Формування гуманістичної та громадянської місії освіти. - Поєднання європейських стандартів із збереженням національної ідентичності. - Освіта як простір для розвитку критичного мислення, інновацій і духовності.	2
ВСЬОГО		6

4.Самостійна робота здобувача

Самостійна робота є складовим і водночас творчим, індивідуальним та окремим видом навчальної і наукової роботи студента поряд із лекцією та семінарським заняттями. Її суттєвими ознаками є робота безпосередньої участі викладача, але за обов’язкового

контролю. Вона є внутрішньою основою зв'язку різних видів і форм занять, одним із основних методів засвоєння знань, охоплює всі форми і види діяльності навчального процесу, всю пізнавальну діяльність студентів.

Самостійна робота студента – це основний засіб засвоєння навчального матеріалу у вільний від обов'язкових навчальних занять час. Її зміст визначається робочою програмою дисципліни та методичними рекомендаціями викладача.

Викладач визначає обсяг і зміст самостійної роботи, узгоджує її з іншими видами навчальної діяльності, розробляє методичні засоби проведення поточного та підсумкового контролю, аналізує результати самостійної навчальної роботи кожного студента.

За великого навчального навантаження, дефіциту часу важливе значення для студента має раціональне планування самостійної роботи. План допомагає правильно розподілити, економно використовувати свій час.

Формами контролю самостійної роботи студента є есе, презентація проєктів, індивідуальні та групові співбесіди, тестовий контроль, контрольна робота.

Під час організації самостійної роботи студенти мають дотримуватися таких вимог¹:

1. Систематичність і безперервність;
2. Послідовність у роботі;
3. Правильне планування самостійної роботи, раціональне використання часу;
4. Використання відповідних методів, способів і прийомів роботи;
5. Виконання всіх вимог викладача.

**Орієнтований перелік завдань для самостійної роботи
Денна/заочна форма навчання¹**

№ з/ п	Назва теми	Кількість годин (денна/заочна)	Завдання Для СРС	Форми звітності
1.	Тема 1. Філософія освіти як галузь знання.	2/8	1. Аналітичне завдання. Ознайомитися з одним із поданих текстів (на вибір) та підготувати короткий аналітичний конспект (1-2 сторінки): І. Кант. Про педагогіку (фрагмент про цілі виховання); П. Фрейре. Педагогіка пригноблених (вступ до глави 2); Дж. Дьюї (розділ «Освіта як реконструкція досвіду»). 2. Креативне завдання на вибір. <i>Інтерв'ю з уявним філософом освіти (1-1,5 сторінки): у формі діалогу сформулюйте ключові питання до філософа (наприклад, І. Канта, П. Фрейра, Дж. Дьюї).</i> <i>Складіть «маніфест сучасної освіти» (10-15 тез), що</i>	Есе

			відображає ваше бачення мети, цінностей і функцій освіти з філософської точки зору.	
2.	Тема 2. Історико-філософські основи освітніх ідей.	8/10	1.Аналітичне завдання. Оберіть одного з мислителів та підготуйте письмову довідку (1,5-2 сторінки), яка містить: коротку біографічну довідку (в освітньому контексті); основні ідеї про освіту; аналіз мети, методів та образу учня в його концепції. Мислителі на вибір: Платон, Аристотель, Августин Блажений, Ж.-Ж.Руссо, Дж.Локк, Тома Аквінський. 2.Креативне завдання. Уявіть, що ви директор(ка) школи в епоху Відродження. Напишіть короткий маніфест (до 1 сторінки), у якому сформулюйте: ідеал вашої школи; методи навчання; якою має бути Homo Educatus.	Есе
3.	Тема 3. Класичні концепції освіти у філософії.	8/10	1.Аналітичне завдання. Порівняйте концепції І.Канта, Г.В.Ф.Гегеля, Маркса та Дж.Дьюї за такими критеріями: мета освіти, образ людини, суспільна функція освіти, роль учителя, освітній ідеал. 2.Креативне завдання. Оберіть один із запропонованих уривків і підготуйте до нього філософський коментар (1-1,5 сторінки): І.Кант. <i>Про педагогіку</i> – про дисципліну й автономію; Г.В.Ф.Гегель. <i>Філософія духу про освіту</i> – про освіту як заняття безпосередності; Дж.Дьюї. <i>Демократія і освіта</i> – про досвід.	Письмово відповідно до формату курсу

4.	Тема 4. Екзистенційна і феноменологічна філософія освіти.	4/6	1.Аналітичне завдання. Підготувати аналітичне повідомлення (1,5-2сторінки) про внесок одного з філософів у розуміння освіти: Мартін Гайдеггер, Карл Ясперс, Еммануїл Левінас, Моріс Мерло-Понті, Ж.-П.Сартр, Макс ван Манен (як представник феноменології освіти). Обов'язково включіть: основну філософську ідею (ontologie/ суб'єктивність/ інтерсуб'єктивність/ свобода/автентичність/ тілесність/ дотичність до Іншого); висновки щодо освітнього процесу. 2.Креативне завдання. Напишіть лист уявному учителеві, у дусі Ясперса або Левінаса. Опишіть як ви розумієте навчання, стосунки з Іншим, момент осяяння або провалу.	Есе / Проект
5.	Тема 5. Освіта як соціокультурний феномен.	6/10	1.Інтелект-карта: соціокультурні функції освіти. Створіть візуальну карту, що зображує: 1) Освіта як трансляція культури; 2) Освіта як інструмент соціального контролю; 3) Освіта як ресурс емансипації; 4) Освіта як засіб формування ідентичностей. 2.Творче завдання. Напишіть коротке оповідання (1-1,5 сторінки), де події розгортаються в суспільстві з абсолютно іншою системою освіти. Подумайте: які цінності вона передає?; як виглядає соціалізація там?; які конфлікти можливі?.	Презентація проекту. Оповідання.

6.	Тема 6. Критичні теорії освіти.	4/8	1.Аналітичне завдання. Підготуйте аналітичне повідомлення (2 сторінки) про внесок одного з мислителів до критичної філософії освіти: Пауло Фрейре, Анрі Жиру, Майкл Аппле, П'єр Бурдьє, Герберт Маркузе, Бел Гукс, Генрі Левін. <i>Орієнтовна структура:</i> основна критика традиційної освіти; центральне поняття (наприклад, банківська модель освіти, прихлвана програма, культурний капітал, педагогіка визволення); пропонувані шляхи трансформації. 2.Аналіз сучасного кейсу. Оберіть приклад (з медіа, освітньої практики, особистого досвіду), у якому: виявляється дискримінація (за мовною, гендерною, етнічною чи економічною ознакою); репродукується соціальна ієрархія; освіта використовується як інструмент контролю або виключення. <i>Задання:</i> опишіть ситуацію, проаналізуйте її з погляду критичної теорії, запропонуйте альтернативні підходи(емансипативні, інклюзивні, трансформативні).	Есе / Кейс
7.	Тема 7. Поняття людини у філософії освіти.	6/9	1.Аналітичне завдання. Напишіть короткий огляд (1,5-2 сторінки) однією з філософських антропологічних моделей, які вплинули на всю думку: 1) Людина як раціональна істота (Сократ, Рене Декарт Джордан Пітерс); 2) Людина як соціокультурна істота	Есе / Кейс

			(Джон Дьюї, Джордж Мід); Людина як вільна і відповідальна істота (Екзистенціалізм – Карл Ясперс, Габріель Марсель, Еріх Фром); Людина як частина біосфери (Володимир Вернадський, Ізраїль Гелфанд). Зробіть акцент на тому, як ця модель визначає цілі, методи та очікувані результати освіти. 2. Кейс-аналіз: освіта і стали розвиток. 1) Оберіть приклад освітньої ініціативи, що інтегрує принципи сталого розвитку (наприклад: Еко-школа, зелені університети, різні програми тощо); 2) Проаналізуйте: Яку модель вона передбачає?; Які цінності транслює?; Як забезпечується взаємозв'язок між екологією, економікою і етикою?.	
8.	Тема 8. Цінності освіти.	8/7	1. Тематичний аналіз: освіта та глобальні цінності. Оберіть одну із глобальних цінностей, які пропагує ООН у рамках Цілей сталого розвитку, наприклад: Рівність і недискримінація; Мир і насильство; Екологічна відповідальність; Гендерна рівність; Достойна праця та економічне зростання. Опишіть: як цінності можна інтерпретувати в освітній процес?; які можливі труднощі; який освітній результат очікується?. 2. Робота з документами: UNESCO Roadmap for Implementing Education for Sustainable Development (ESD); Національна стратегія сталого розвитку України; Концепція Нової	Конспект

			української школи; Витяг з Декларації прав людини. Завдання: Випішіть 3-5 ключових цінностей, на яких базується бачення освіти; Проаналізуйте, як ці цінності можуть бути реалізовані в освітньому середовищі (ЗЗСО, ЗВО); Оцініть, які з них найбільш і найменш реалізовані в реальній практиці (з прикладами).	
9.	Тема 9. Сучасні трансформації освіти.	4/6	1. Аналітичне повідомлення. Підготуйте коротке повідомлення (до 2 стрінок) про одного з мислителів, які осмислювали трансформацію освіти в сучасному світі: Зігмунт Бауман (освіта в «рідкому» суспільстві); Марта Нуссбаум (гуманітарна освіта і демократія); Мануель Кастельс (мережеве суспільство і освіта); Юрген Габермас (освіта і комунікативна раціональність); Пітер Макларен (критична трансформативна педагогіка). 2. Кейс-аналіз сучасної освітньої трансформації. Оберіть приклад з реальної практики (української або міжнародної), де втілюються сучасні трансформації в освіті: онлайн-університет (Coursera, Promethrus); альтернативна школа (наприклад, Montessori, Waldorf, Finish model) інтеграція освіти і працевлаштування; компетентнісно орієнтоване навчання. Проаналізуйте: 1)	Конспект / Кейс

			Які філософські ідеї, цінності лежать в основі цієї трансформації? 2) Що змінюється у відношенні до знання, вчителя, студента, суспільства? 3) Які позитиви/виклики/ризики цієї зміни?.	
10	Тема 10. Філософія освіти в Україні: виклики і перспективи.	6/4	1. Історичний огляд. Підготуйте короткий аналітичний огляд (2 сторінки) ідей, що вплинули на українську філософію освіти, на основі творчості одного з мислителів: Григорія Сковорода (автономія, самопізнання, природовідповідність); Памфіл Юркевич (етика і духовність у вихованні); Іван Франко / Леся Українка (просвітницький гуманізм); сучасні філософи (С.Кримський, В.Табачковський, Б.Чижевський). 2. Креативне завдання. 1) Напишіть відкритий лист до майбутнього міністра освіти України, у якому: сформулюйте головні філософські принципи, які мають лягти в основу освітньої політики; опишіть модель освіти, що відповідає національним і глобальним викликам. 2) Розробіть візію ЗВО нової України: місія, цінності, філософські засади, роль у суспільстві.	Конспект / Презентація проєкту.

¹Подані завдання для самостійної роботи студента здобувачі заочної форми навчання виконують 1 і 2 завдання, а здобувачі денної форми навчання – одне із завдань на вибір.

5. Методи навчання

Інтерактивні методи (сократівський метод, дискусія), пояснення, мультимедійна презентація, Інтернет-розвідка, змістовий та критичний аналіз першоджерел, дослідницький метод, метод «дерева-рішень», метод проєктів.

6. Методи контролю

Поточний контроль здійснюється шляхом застосування методів усного індивідуального та фронтального опитування, презентацій, повідомлень за змістом першоджерел, перевірки міні-проектів, перевірки есе. Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку.

Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти Денна форма навчання

Поточне оцінювання та самостійна робота здобувача										Сума балів за семестр	Залік Не більше 25% від суми балів набраних протягом семестру Мінімум 60 балів для допуску
Номер теми	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10		
Робота під час семінарського заняття	0-10	0-5	0-10	0-5	0-10	0-5	0-5	0-5	0-5		
Виконання самостійної роботи	0-8	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4		
Всього балів										100 балів	

Заочна форма навчання

Поточне оцінювання та самостійна робота здобувача										Сума балів за семестр	Залік Не більше 25% від суми балів набраних протягом семестру Мінімум 60 балів для допуску
Номер теми	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	

Робота під час семінарського заняття	0	0	0-10	0	0-10	0	0	0-20	0	0-20	60 балів
Виконання самостійної роботи	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4	0-4	40 балів
Всього балів											100 балів

*Під час поточного контролю враховуються результати навчання здобувачів, отриманих ними у неформальній та інформальній освіті: навчання на відкритих онлайн-курсах, вебінарах; участь у семінарах, конференціях та ін. Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання отримані шляхом неформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу, темі (темам), які передбачені робочою програмою навчальної дисципліни. Умовами для зарахування результатів навчання є такі:

- наявність сертифікату;
- відповідність змісту, компетентностей, результатів навчання освітньої послуги фаховому спрямуванню навчальної дисципліни (програмним компетентностям та програмним результатам навчання).

Перезарахування результатів навчання з окремих тем здійснюється в межах балів, що відводяться на відповідну тему.

Для перезарахування результатів навчання з дисципліни (з усіх тем), отриманих у неформальній та інформальній освіті, здобувач подає декану факультету:

- заяву;
- завірені у встановленому порядку копії документів, що підтверджують участь здобувача у заході неформальної освіти (свідоцтва, сертифікати, дипломи тощо, які підтверджують ті вміння, які здобувач отримав під час навчання).
- опис заходів неформальної освіти (інформаційний лист, запрошення, програма тощо);
- опис змісту та результатів інформальної освіти.

Переведення результатів, отриманих за 100-бальною шкалою оцінювання, в 4-х бальну та шкалу за системою ECTS здійснюється за такою схемою:

Шкала оцінювання: бали, ECTS, національна

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
82-89	B	4 (добре)
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	3 (задовільно)
35-59	FX	
		незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. Методичне забезпечення.

Робоча програма з освітнього компонента, першоджерела, мультимедійні презентації, теми та плани семінарських занять.

8. Орієнтований перелік запитань до заліку.

1. Як визначається предмет і завдання філософії освіти?
2. У чому полягає специфіка філософського підходу до освіти у порівнянні з педагогічним, соціологічним чи психологічним?
3. Які основні типи освітньої раціональності виділяє філософія освіти?
4. Як співвідносяться знання, істина та освіта в епістемологічному аспекті?
5. У чому полягає відмінність між освітою як трансляцією знання та освітою як формуванням суб'єкта?
6. Які філософські уявлення про мету освіти сформувалися в історії європейської думки?
7. Як змінюється розуміння освіти в епоху постмодерну?
8. Освіта як цінність: інструментальна та онтологічна інтерпретації.
9. Які етичні засади повинні лежати в основі освітнього процесу?
10. У чому полягає конфлікт між автономією особистості та вимогами системи освіти?
11. Як освіта пов'язана з поняттями свободи, справедливості та відповідальності?
12. Освіта як простір соціалізації: плюралізм чи конформізм?
13. Як освіта може виступати інструментом влади й контролю? (за М. Фуко)
14. Освіта як засіб відтворення соціальної нерівності (П. Бурдьє, Ж.-К. Пассорон).
15. Що таке «прихований навчальний план» і яку роль він відіграє в освіті?
16. Як ідеологія проявляється в освітніх програмах?
17. У чому полягає критика масової освіти з боку критичної теорії?
18. Що таке критичне мислення і яку роль воно відіграє у сучасній освіті?
19. У чому полягає філософія освіти П. Фрейре? Що таке «педагогіка пригноблених»?
20. Які принципи має втілювати освіта, що сприяє емансипації?
21. Як навчати мислити, а не просто накопичувати знання?
22. Чи можлива освіта поза ідеологічними рамками?
23. Які ключові ідеї неоліберального підходу до освіти й у чому полягає його критика?
24. Освіта в добу цифровізації: виклики та філософські дилеми.
25. У чому полягає ідея «навчання впродовж життя» (lifelong learning)?
26. Як концепції «інклюдії» та «освіти для всіх» змінюють філософію освіти?
27. Освіта як простір міждисциплінарного діалогу: чи є межі освітнього знання?
28. Чи може освіта змінити світ? (аргументована позиція)
29. Як ви розумієте ідеального вчителя з позиції філософії освіти?
30. Який сенс має вища освіта в сучасному світі?
31. Освітній досвід як філософський досвід: чи є філософія в щоденній педагогічній практиці?
32. Яку модель освіти ви вважаєте найприйнятнішою для майбутнього (з філософським обґрунтуванням)?
33. Що таке сталий розвиток у філософському вимірі? Як змінюється уявлення про розвиток у добу екологічних та соціальних криз?
34. У чому полягає критика ідеї прогресу з позицій філософії сталого розвитку?
35. Які ключові цінності лежать в основі концепції сталого розвитку? Як вони співвідносяться з гуманістичними цінностями освіти?
36. Яку роль відіграє освіта в досягненні Цілей сталого розвитку (Sustainable Development Goals, SDGs)?

37. У чому полягає концепція освіти для сталого розвитку (ESD)? Які філософські засади вона має?
38. Як поєднати індивідуальну свободу з колективною відповідальністю у контексті сталого розвитку?
39. Що означає «екологічна свідомість» як філософська категорія та як вона формується через освіту?
40. Які етичні виклики постають перед освітою в умовах кліматичних змін і глобальних нерівностей?
41. У чому різниця між технократичним та гуманістичним підходами до сталого розвитку?
42. Які філософські стратегії трансформації освітньої парадигми відповідають викликам сталого розвитку (екософія, етика турботи, біоцентризм тощо)?

9. Рекомендована література.

Основна:

1. Базалук О.О., Юхименко Н.Ф. Філософія освіти: Навчально-методичний посібник. – К. 2024. 164 с.
2. Гнатюк Я.С. *Філософія освіти і науки*. Методологічні та теоретичні проблеми філософії: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2018. 114с.
3. Кучера Т. Н. *Філософія освіти*. Харків: ХНМУ, 2015. 63с.
4. Опачко М.В. Філософія сучасної освіти. Навчально-методичний посібник / Магдалина Василівна Опачко. Ужгород: УжНУ, 2019. 60 с.
5. Пономарьов О.С. Практикум з філософії освіти: навчально-методичний посібник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 104 с.
6. Філософія освіти: Навчальний посібник / За заг. ред. В. Андрущенка, І. Предборської. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 329 с.
7. Філософія освіти: навчальний посібник. - 2-ге видання / за наук.ред.академіка В.П.Андрущенка[та ін.].- Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2021. 348 с.
8. Філософія трансформативної освіти для дорослих: університетські стратегії і практики: монографія. Суми: Університетська книга, 2015. 710 с.

Допоміжна:

- 1.Бойченко М. *Завдання для філософії освіти в Україні у світлі теорії поколінь*. Філософія освіти.№ 25(2). 2019. С.8-34.
- 2.Горбунова Л. *Освіта для стійкого розвитку: до обґрунтування впровадження*. Філософія освіти.№ 25(2). 2019. С.56-81.
- 3.Гуменюк А.М. *Антропологічні орієнтири освіти постсучасності*. Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. К.: ПП «Видавництво «Гілея», 2017. Вип.127. С. 294-297

- 4.Гуменюк А.М. *Евристичність нелінійної методології для модернізації сучасної освіти. Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2016. Вип. 6. С. 108-115.
- 5.Добронравова І. *Постнекласичний синтез знання* Філософія освіти.№ 25(2). 2019.С. 142-150.
- 6.Добронравова І. *Автопоезис в онлайн навчанні*. Філософія освіти.№ 27(1). 2021. С.171-178.
- 7.Култаєва М. *Ното digitalis, дигітальна культура і дигітальна освіта: філософсько-антропологічні і філософсько-освітні розвідки*. Філософія освіти.№ 26(1). 2020. С.8-36.
- 8.Пауло Фрейре. *Педагогіка пригноблених*. Київ. 2003. 168 с.
- 9.Петрук Н. *Стратегії розвитку гуманітарної освіти в добу технократизму та глобалізації*. Філософія освіти.№ 26(1). 2020. С.54-67.
- 10.Поліщук О. С., Поліщук О. В. *Проблема людини в інформаційному суспільстві. Освітній дискурс : збірник наукових праць / Голов. ред. О. П.Кивлюк*. Київ: «Видавництво «Гілея», 2019. Випуск 12 (4) : філософські науки. С.66–78.
- 11.Поліщук О. С., Поліщук О. В. *Проблема людини в інформаційному суспільстві. Освітній дискурс : збірник наукових праць / Голов. ред. О. П.Кивлюк*. Київ: «Видавництво «Гілея», 2019. Випуск 12 (4): філософські науки. С.66–78.
- 12.Поліщук О.С., Поліщук О.В. *Філософія екзистенціалізму пограничного буття особистості в реальному/віртуальному світах інформаційного суспільства*. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. Том 31, № 1. 2020. С.38 – 42.
- 13.Поліщук Олександр, Поліщук Олена, Володимир Дудченко. *Філософія штучного інтелекту в освітньому процесі*. Гуманітарні науки. 2022. С.103-108.
- 14.Поліщук Олександр, Поліщук Олена. *Аксіологічні особливості реалізації цілей сталого розвитку в умовах цифровізації суспільства і освіти*. Вісник Київського авіаційного інституту. Серія: Філософія. Культурологія: збірник наукових праць. Вип.1. к.: НАУ, 2025. С.5-11.
- 15.Предборська І. *Постнекласичні інтервенції в освітньому дискурсі*. Вища освіта України. 2003. № 2. С.37-40.
- 16.Йосипенко С. *Освіта і ситуація множинності цінностей*. Філософія освіти.№ 26(1). 2020. С.68-83.
- 17.Oleksandr Polishchuk, Galyna Buchkivska, and Liudmyla Pavlishena. *The Metaphor of Dialogue: Philosophical Conceptualization and Implementation to Social and Learning Practice. Philosophy and Cosmology*. The Academic Journal. Volume 20, 2018 P.120–127.
- 18.Oleksandr Polishchuk, Zoreslav Samchuk, Volodymyr Dudchenko, Dmytro Shtanagei, Iryna Storozhuk, Oleksandr Zhabenko, and Lesya Chervona. *Digitization and globalization: navigating the impact on social capital, natural resources, and environmental sustainability*. E3S Web of Conference. 2024. P.1-8.
19. Viktor Zinchenko, Oleksandr Polishchuk, Vasyl Levkulych, Oksana Bulvinska, Mykola Iehupov, and Viktoriia Levkulych. *Paradigmatic alternatives of global development, scientific*

9. Інформаційні ресурси.

Міністерство освіти і науки України	www.educatio.gov.ua www.ministry.edu-ua.net
Академія педагогічних наук України	www.apsu.org.ua www.aps.edu-ua.net
Науково-методичні центри: вищої освіти; середньої освіти; професійно-технічної освіти;	www.ictme.edu-ua.net
Головний інформаційно-обчислювальний центр Міністерства освіти і науки України	
UDL System Українська система дистанційного навчання	www.udl.org.ua
Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України	www.cippe.edu-ua.net
Національний педагогічний університет ім.М.П.Драгоманова	www.npu.kiev.ua
Національний університет ім. Т.Шевченка	www.univ.kiev.ua
Бібліотечний світ України	www.ukrlibworld.kiev.ua
Національна бібліотека України ім...В.Вернадського	www.nbuv.gov.ua
Державна освітянська бібліотека України	www.edu-ua.net/library
Національна парламентська бібліотека України	www.nplu.kiev.ua
Наукова бібліотека ім. М.Максимовича	http://lib-gw.univ.kiev.ua
Державне інформаційне агентство України	http://info.dinau.com.ua